

Om natuur die als zeer bijzonder beschouwd wordt te behouden, heeft de Europese Unie het initiatief genomen voor Natura 2000. Voor 23 Limburgse gebieden worden in het kader hiervan beheerplannen opgesteld. Vijftien onder supervisie van de Provincie Limburg. Een van die vijftien is het Geuldal, honderd jaar geleden door de founding father van de Nederlandse natuurbescherming Jac. P. Thijsse al bewierookt.

Het Geuldal: de natuur en de mens hebben elkaar nodig

Door Paul Seelen

In de wei tegenover de werkschuur van Staatsbosbeheer in het Gerendal, zijdal van het Geuldal, staat een kudde schapen. Geen gewone schapen, maar Mergelland schapen. “Een aantal jaren geleden is met de nog overgebleven dieren een levenskrachtige populatie gefokt”, vertelt boswachter Patrick Kloet trots. De schapen zijn niet alleen een bezienswaardigheid voor de vele natuurliefhebbers die hier dagelijks komen, maar het zijn ook de medebeheerders van de prachtige kalkgraslanden in de omgeving. Tegen de helling achter de werkschuur ligt zo’n kalkgrasland. “Nú is het nog kaal, maar over een maand of twee”, vertelt Patrick, “staat het vol met zo’n dertig tot veertig bijzondere planten, zoals geel hartje, gentiaan, ratelaar en niet te vergeten allerlei soorten orchideeën”.

Kalkgraslanden waren ooit wijdverbreid in het Heuvelland. Er is in totaal nog maar zo’n vijftig hectare van over. Dat moet weer méér worden, vinden ook de deskundigen in Brussel. En de Mergellandschapen zijn daarbij een cruciale rol toebedacht. “Wij gaan ze in het Gulpdal, een ander zijdal van het Geuldal, inzetten bij begrazing van het daar aanwezige kalkgrasland. Vervolgens brengen we ze over naar een ander grasland dat de potentie heeft tot iets vergelijkbaars uit te groeien. De schapen nemen als het goed is in hun vacht zaden mee, die ze op de nieuwe plek weer achterlaten. Zo moeten zich ook op die nieuwe plek weer karakteristieke soorten vestigen.”

Anya Niewierra en Patrick Kloet: Mergellandschapen zijn de mede-natuurbeheerders van het Geuldal (foto Lé Giesen)

Het Natura 2000-gebied Geuldal, waar de schapen hun werk doen, beslaat bijna 2500 hectare rondom Geul en zijbeken. Het gebied heeft grote hoogteverschillen en is mede daarom zeer gevarieerd. In de dalen langs de rivier bevinden zich betrekkelijk voedselrijke en natte tot vochtige gronden met hooilanden, bron- en broekbossen. Daarboven liggen droge hellingen, bestaande uit soortenrijke schraalgraslanden, waaronder kalkgraslanden, en hier en daar (helling)bossen. Dan volgen rotsachtige randen en tenslotte de plateaus met hun beukenbossen en - veel - landbouw.

De natuur is in het Geuldal, als elders in Nederland, voor het grootste deel mensenwerk. De mens blijft eraan sleutelen. De laatste jaren betekent dat, dat hij blijft proberen de natuurwaarde te verhogen. Hij bekommert zich niet alleen om de kalkgraslanden, maar bijvoorbeeld ook om de bronnen in het gebied. Sommige bronnen dreigen op te drogen. Waardoor is nog onduidelijk. Patrick Kloet: “Het kan komen doordat er minder regenval is geweest, maar ook door de onttrekking van diep liggend grondwater op de plateaus en het versneld afvoeren van regenwater naar waterlopen en rivieren. In het Bunderbos loopt een onderzoek om de oorzaak te achterhalen. Als de resultaten daarvan bekend zijn, kunnen we wellicht een strategie uitstippelen om het probleem aan te pakken.”

De bronnen hebben niet alleen soms last van verdroging, maar ook van vermisting. “Door de stikstof en ammoniak in de mest wordt het water uit de bronnen steeds voedselrijker. Daardoor verandert de vegetatie. Zeldzame, vochtminnende planten zoals bittere veldkers, verspreidbladig en paarbladig goudveil worden verdrongen door algemene soorten als grassen, bramen en brandnetels.” Dat vraagt om een andere benadering van het mestvraagstuk. Het bemesten zal anders moeten. Natuurbeheerders als Staatsbosbeheer, agrariërs en overheden zullen samen een oplossing moeten zoeken.

Elk jaar vinden in het gebied beneden de A79 (Maastricht-Heerlen) vijf miljoen overnachtingen plaats. Dit kleine stukje Nederland heeft daarmee de meeste gasten per vierkante kilometer van Nederland. "80 procent van die toeristen komt voor de natuur en voor rust", weet Anya Niewierra, directeur van de VVV Zuidlimburg. "Dit zijn mensen die zich precies aan de regels houden, met wandelen blijven ze op de paden." Maar net als elders in Nederland ondervindt ook dit natuurgebied de nadelen van veelvuldig parkeren in bermen (waardoor daar niets meer wil groeien), van vuilnis storten en van mountainbiken buiten de uitgezette routes. Een enkeling heeft het voorzien op zeldzame orchideeën van de kalkgraslanden. "Soortenjagers steken ze met een schep uit om ze te verkopen of in de eigen tuin te poten", weet Patrick Kloet. "Het ergste is nog dat de planten zó kieskeurig zijn, dat ze het op een andere plek niet volhouden. In het gunstigste geval komen ze één jaar tot bloei. Daarna is het over en uit."

Natuurbeheerders houden een stevige vinger aan de pols, maar kunnen schade vaak niet voorkomen. Anya Niewierra betreurt dit: "Ze doen onze fraaie natuur tekort, en indirect ook het toerisme dat op die fraaie natuur drijft. Het toerisme is dé economische motor van Zuid-Limburg. Twintig duizend mensen hebben hier direct in baan in toerisme en recreatie. De mens heeft de natuur van het Geuldal nodig, maar het omgekeerde is ook het geval."

Bent u ook benieuwd naar de toekomst van de natuur in het Geuldal? Kom dan naar de informatieavond over de Natura 2000 beheerplannen op 14 april in Café Weustenraad, Eijkerstraat 10 in Margraten. De avond begint om 19.30 uur. Voor meer informatie, kijk op: www.natura2000beheerplannen.nl.